

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Strafbare beschikkingen in weerwil van beslag en de rol van de notaris

Cremers, Y.E.M.; Weijers, H.J.

Citation

Cremers, Y. E. M., & Weijers, H. J. (2024). Strafbare beschikkingen in weerwil van beslag en de rol van de notaris. *Maandblad Voor Vermogensrecht*, 34(4), 149-156.
doi:10.5553/MvV/157457672024034004004

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4108877>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Strafbare beschikkingen in weerwil van beslag en de rol van de notaris

*Mr. Y.E.M. Cremers en mr. H.J. Weijers**

1 Inleiding

Degene die beschikkingshandelingen verricht met betrekking tot een goed waarop conservatoir of executoriaal verhaalsbeslag is gelegd,¹ opereert op het snijvlak van het materiële beslag- en het materiële strafrecht. Enerzijds staat het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) in beginsel niet eraan in de weg dat beslagene dergelijke beschikkingshandelingen verrichten. Anderzijds stelt het Wetboek van Strafrecht (Sr) bepaalde gedragingen met betrekking tot beslagen goederen strafbaar. In HR 10 november 2023, ECLI:NL:HR:2023:1527 (Promneftstroy/Financial Performance Holdings c.s.), heeft de civiele kamer van de Hoge Raad zich uitgelaten over de vraag hoe de desbetreffende strafbepaling (art. 198 lid 1 Sr) moet worden uitgelegd. De zaak die in dit arrest centraal stond, betrof een overdracht van aandelen in een besloten vennootschap waarop conservatoir verhaalsbeslag was gelegd. Interessant is dat bij deze overdracht – naast de vervreemder en de verkrijger – een notaris betrokken was, nu voor de levering van aandelen in een besloten vennootschap een notariële akte is vereist ((art. 3:84 lid 1 jo.) art. 2:196 lid 1 BW).

In deze bijdrage gaan wij nader in op (de strafbaarheid van) beschikkingen in weerwil van beslag, met bijzondere aandacht voor de rol van de notaris daarbij. Wij bespreken allereerst kort de regels van het materiële beslag- en het materiële strafrecht die in dit verband van belang zijn (par. 2). Vervolgens richten wij onze blik op het arrest Promneftstroy/Financial Performance Holdings c.s. (par. 3). Wij schetsen eerst de feiten, het procesverloop en de kernoverwegingen van de Hoge Raad, waarna wij ingaan op de mogelijke implicaties van het arrest. Daarna behandelen wij enkele vragen die rijzen wanneer een notaris medewerking verleent aan een beschikking over een beslagen goed (par. 4). In het bijzonder besteden wij hierbij aandacht aan het samenspel van de op de notaris rustende ministerie- en dienstweigeringsplicht, mede in het licht van het No-

notaris-arrest.² Wij ronden deze bijdrage af met een conclusie (par. 5).

2 Materieel beslag- en materieel strafrecht

In beginsel kan een schuldeiser zijn vordering verhalen op het gehele vermogen van zijn schuldenaar (art. 3:276 BW). Voor het geval dat een schuldeiser niet op grond van een pand- of hypotheekrecht het recht van parate executie heeft (art. 3:248 respectievelijk art. 3:268 BW), zal hij eerst verhaalsbeslag moeten leggen op een of meer goederen van zijn schuldenaar alvorens hij kan overgaan tot uitwinning van die goederen en tot verhaal van zijn vordering.³ Kernbegrip in dit kader is de zogeheten ‘executoriale titel’ (art. 430 Rv).⁴ Legt de schuldeiser verhaalsbeslag ter uitvoering van zo’n titel, dan wordt wel gesproken van *executoriaal* verhaalsbeslag; legt de schuldeiser verhaalsbeslag terwijl hij nog niet beschikt over zo’n titel, maar wel alvast zijn verhaalsmogelijkheden wil veiligstellen, dan wordt wel gesproken van *conservatoir* verhaalsbeslag.⁵

Wat de gevolgen van het leggen van verhaalsbeslag betreft, moet hier met name worden gewezen op de zogeheten *relatief*

* Mr. Y.E.M. Cremers is als PhD-fellow verbonden aan het Instituut voor Privaatrecht van de Universiteit Leiden. Mr. H.J. Weijers is als PhD-fellow verbonden aan het Instituut voor Privaatrecht van de Universiteit Leiden.

1 Gezien de zaak die ten grondslag lag aan het in deze bijdrage centraal staande arrest, leggen wij in het navolgende de nadruk op *verhaalsbeslag*. Onze beschouwingen gelden evenwel *mutatis mutandis* voor andere civielrechtelijke beslagen, bijv. maritaal beslag.

2 HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:831, NJ 2015/479 m.nt. S. Perrick (Novitaris).

3 Zie uitgebreid over verhaalsbeslag in het kader van uitwinning en verhaal W.H. van Boom, Goederen- en zekerhedenrecht, Den Haag: Boom juridisch 2023, p. 633 e.v.

4 Art. 430 lid 1 Rv noemt zelf grossen van Nederlandse vonnissen, beschikkingen en authentieke akten, maar verwijst ook naar andere bij de wet als executoriale titel aangewezen stukken. Men denke hierbij bijv. aan het proces-verbaal van een minnelijke schikking (art. 87 Rv). Vgl. de opsomming in W. Heemskerk & K. Teuben (m.m.v. A.F. Veldhuis & R. den Boer), Hoofdpijnen van Nederlands burgerlijk procesrecht, Dordrecht: Convoy Uitgevers 2021, p. 370-371. Vgl. ook A.W. Jongbloed, Privaatrechtelijke executoriale titels, in: S.J.W. van der Putten & M.R. van Zanten (red.), Compendium Beslag- en executierecht, Den Haag: Sdu Uitgevers 2018, p. 303-324.

5 Zie voor executoriaal verhaalsbeslag art. 430 e.v. Rv en voor conservatoir verhaalsbeslag art. 700 e.v. Rv. Dat de schuldeiser die conservatoir verhaalsbeslag legt niet hoeft te beschikken over een executoriale titel, betekent niet dat hij niet daarnaar hoeft te *streven*. Art. 700 lid 3 Rv bepaalt immers dat de rechter bij het verlenen van het voor het conservatoir verhaalsbeslag vereiste verlot een termijn geeft waarbinnen de beslaglegger een eis in de hoofdzak moet instellen. Zie ook Heemskerk & Teuben 2021, p. 424-425.

blokkerende werking van verhaalsbeslag.⁶ Deze houdt in, kort gezegd, dat bepaalde rechtshandelingen die met betrekking tot een beslagen goed zijn verricht, niet kunnen worden tegengeworpen aan de beslaglegger. Ten aanzien van beschikkingshandelingen heeft de Hoge Raad overwogen dat de relatief blokkerende werking van verhaalsbeslag *niet* met zich brengt dat de beslagene beschikkingsonbevoegd wordt; als aan de overige vereisten van art. 3:84 lid 1 BW is voldaan, kan de beslagene het beslagen goed dus rechtsgeldig vervreemden of bezwaren. Het beslag blijft evenwel ‘kleven’ aan het beslagen goed, in die zin dat de beslaglegger bevoegd blijft zijn door de inbeslagneming ingeleide uitoefening van zijn recht zich op dat goed te verhalen, voort te zetten.⁷

Niet alleen het materiële beslagrecht, maar ook het materiële strafrecht is van belang voor het in kaart brengen van de gevolgen van het leggen van verhaalsbeslag. De strafwetgever heeft bepaalde gedragingen met betrekking tot beslagen goederen immers strafbaar gesteld. Dat heeft hij gedaan in art. 198 lid 1 Sr, welke bepaling luidt als volgt:

‘Hij die opzettelijk enig goed aan het krachtens de wet daarop gelegd beslag (...) onttrekt (...), wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie [= ten hoogste € 22.500 (art. 23 lid 4 Sr); YC & HW].’

Deze strafbepaling is opgenomen in titel VIII van Boek 2 Sr (‘Misdrijven tegen het openbaar gezag’). In de ogen van de strafwetgever vormt de strafbaar gestelde gedraging een middelmatige bedreiging van de openbare orde en de algemene veiligheid, omdat zij de werkzaamheid van de ambtenaar, als ‘orgaan der wet’ (hier: de deurwaarder), belemmert.⁸ De frase ‘krachtens de wet daarop gelegd beslag’ is daarbij veelomvattend. Zij heeft niet alleen betrekking op de strafvorderlijke be-

slagen ex art. 94 en 94a Wetboek van Strafvordering (Sv),⁹ maar ziet ook op civielrechtelijke beslagen die krachtens Rv zijn gelegd.¹⁰ De strafbaar gestelde gedraging bestaat uit het ‘onttrekken’ van een goed aan het desbetreffende beslag.¹¹ Tot op heden heeft de Hoge Raad geen algemene omschrijving gegeven van hetgeen onder ‘onttrekken’ moet worden verstaan. Wel heeft (de strafkamer van) de Hoge Raad meermaals ten aanzien van *concrete* gedragingen beslist of deze gedragingen moeten worden geacht onder het onttrekkingsbegrip te vallen.¹² Zo heeft de Hoge Raad voor de volgende gedragingen uitgemaakt dat zij kunnen worden gekwalificeerd als een strafbare onttrekking:

- het wegnemen van een roerende zaak uit de woning waarin op die zaak executoriaal verhaalsbeslag was gelegd;¹³
- het wegnemen van een roerende zaak uit de woning waarin op die zaak maritaal beslag was gelegd;¹⁴
- het (functioneel) gebruiken van een roerende zaak waarop beslag was gelegd en het vervangen van die zaak door een gelijkwaardige zaak;¹⁵

9 Art. 94 Sv biedt de mogelijkheid beslag te leggen op voorwerpen die kunnen dienen om de waarheid aan de dag te brengen of om wederrechtelijk verkregen voordeel ex art. 36e Sr aan te tonen (lid 1), alsmede op voorwerpen welke verbeurdverklaring of onttrekking aan het verkeer kan worden bevolen (lid 2). Art. 94a Sv biedt de mogelijkheid ter zake van bepaalde misdrijven beslag te leggen tot bewaring van een recht tot verhaal van een geldboete (lid 1), een verplichting tot betaling van een geldbedrag (lid 2) of een maatregel ex art. 36f Sr (lid 3). Vgl. uitgebreid over deze materie R.M. Vennix, *Boef en beslag. De strafvorderlijke inbeslagneming van voorwerpen* (diss. Nijmegen), Nijmegen: Ars Aequi Libri 1998.

10 Het ‘beslag’ dat op het algehele vermogen van een schuldenaar komt te rusten als gevolg van diens faillietverklaring (vgl. art. 20 en 23 Fw), valt evenwel niet onder art. 198 Sr. Aldus reeds HR 27 oktober 1959, ECLI:NL:HR:1959:199, NJ 1960/73 m.nt. B.V.A. Röling, met onder meer als reden dat een afzonderlijke strafbepaling is toegesneden op onttrekkingen van goederen aan een faillissement: art. 344 lid 1 aanhef en onder 1o Sr.

11 Art. 198 lid 1 Sr veronderstelt dus dat beslag is gelegd en ziet niet op gevallen waarin het *leggen* van beslag op enigerlei wijze wordt gefrustreerd. Zie D.F.H. Stein, *De geldigheid van rechtshandelingen in weerwil van beslag*, in: S.J.W. van der Putten & M.R. van Zanten (red.), *Compendium Beslag- en executierecht*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2018, p. 450. Wel kan de schuldenaar verplicht zijn informatie over zijn inkomstenbronnen te verschaffen (art. 475g Rv) en kan een frustratie van het leggen van beslag een onrechtmatige daad opleveren (art. 6:162 BW). Vgl. voor het laatste bijv. Rb. Noord-Nederland 26 februari 2014, ECLI:NL:RBNNE:2014:982, r.o. 4.26.

12 Zie concl. A-G P. Vlas 9 juni 2023, ECLI:NL:PHR:2023:585 (Promnestsroy/Financial Performance Holdings c.s.), par. 2.15, onder verwijzing naar concl. A-G B.F. Keulen 17 maart 2020, ECLI:NL:PHR:2020:624, par. 10.

13 HR 23 mei 1910, W. 9041.

14 HR 8 april 1975, ECLI:NL:HR:1975:AB4136, NJ 1975/297. Voor de volledigheid zij opgemerkt dat maritaal beslag (art. 768 e.v. Rv) een vorm van *conservatoir* beslag is, maar geen vorm van *verhaals*beslag. Het dient immers niet tot verhaal van een vordering, maar tot behoud van huwelijksgemeenschapsgoederen totdat verdeling van de ontbonden huwelijksgemeenschap heeft plaatsgevonden. Vgl. Heemskerk & Teuben 2021, p. 437. Zie over onder meer maritaal beslag ook uitvoerig M.L. Tuil, *Verdelingsbeslagen. Een studie naar het deelgenotenbeslag en het maritaal beslag* (diss. Rotterdam), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2009.

15 HR 22 mei 1990, DD 1990, afl. 9, p. 891. Uit deze vindplaats blijkt niet om welk type beslag het in deze zaak draaide.

6 Executoriaal: art. 453a lid 1 (roerende zaken, niet-registergoederen), 474e (aandelen in een NV of BV), 475h lid 1 (vorderingen op derden), 479i lid 2 (vorderingen op de schuldeiser zelf), 479kc (rechten uit een sommenverzekering), 505 lid 2 (onroerende zaken), 566 lid 2 (teboekgestelde schepen), 567 (niet-teboekgestelde schepen) en 584e Rv (teboekgestelde vliegtuigen); conservatoir: respectievelijk art. 712, 715 lid 1, 720, 724 lid 2, 724a lid 1, 726 lid 1, 728a lid 1 (voor beide typen schip) en 729d lid 2 Rv. Zie uitgebreid Asser *Procesrecht/Steneker* 5 2019/443 e.v.

7 Vgl. met name HR 5 september 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC9351, NJ 2009/154 m.nt. A.I.M. van Mierlo (Forward/Huber), r.o. 3.3.2; HR 20 februari 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG7729, NJ 2009/376 m.nt. A.I.M. van Mierlo (Ontvanger/De Jong q.q.), r.o. 3.4.

8 Anders dan de in titel V en VII strafbaar gestelde *on*middellijke bedreigingen van de openbare orde en algemene veiligheid. Zie voor een en ander de MvT bij Boek 2 Sr, geciteerd in H.J. Smidt, *Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht. Tweede deel*, Haarlem: H.D. Tjeenk Willink 1881, p. 7.

- het gedeeltelijk betalen van een vordering waarop executoiriaal (derden)verhaalsbeslag was gelegd;¹⁶ en
- het doen afgraven van grond van een onroerende zaak waarop conservatoir verhaalsbeslag was gelegd.¹⁷

Uit deze jurisprudentie volgt echter niet een eenduidig beoordelingskader waaruit kan worden afgeleid wanneer een gedraging nu precies leidt tot een ‘onttrekking’ als bedoeld in art. 198 lid 1 Sr. In het thans te bespreken Promneftstroy/Financial Performance Holdings c.s.-arrest heeft de Hoge Raad dit nader verduidelijkt.

3 Het arrest Promneftstroy/Financial Performance Holdings c.s. nader beschouwd

3.1 Feiten, procesverloop en kernoverwegingen van de Hoge Raad

De belangrijkste feiten van het in deze bijdrage centraal staande arrest lagen als volgt.¹⁸ Op 1 augustus 2006 werd het in Rusland gevestigde OAO Yukos Oil failliet verklaard in Rusland. Dit bedrijf was enig aandeelhouder van Yukos Finance BV, een Nederlandse vennootschap. Op 10 respectievelijk 14 augustus 2007 legden Financial Performance Holdings BV en Yukos Capital Ltd – althans hun rechtsvoorgangers – conservatoir verhaalsbeslag op de aandelen in Yukos Finance. De in het faillissement van Yukos Oil aangestelde curator sloot vervolgens op 20 augustus 2007, met het oogmerk de aandelen over te dragen aan OOO Promneftstroy, een koopovereenkomst met laatstgenoemd bedrijf. Op 10 september 2007 werd de voor de overdracht vereiste leveringsakte verleden ten overstaan van een notaris ((art. 3:84 lid 1 jo.) art. 2:196 lid 1 BW).

Op verlangen van de notaris waren in de koopovereenkomst twee bijzondere bepalingen opgenomen. Deze bepalingen, die in min of meer gelijke bewoordingen terugkeerden in de leveringsakte,¹⁹ dienden ter vermindering van het risico dat de aandelenoverdracht het in art. 198 lid 1 Sr bedoelde misdrijf zou opleveren. De eerste bepaling (art. 8.3) luidde:

‘It is the Parties’ explicit desire and intent that transfer of the Shares that will be made in the Deed of Transfer shall not be determined as an evasion (*onttrekking aan*) of the Shares from the Admitted Dutch Creditors Attachments. The Parties believe that the contemplated transfer of the Shares under this Agreement is not an evasion of the Shares (...).’

De tweede bepaling (art. 8.4) luidde:

‘If a Dutch competent court in a final decision in which the Purchaser is or may be a party would have determined that the transfer of the Shares must be regarded as an evasion of the Shares, then (...) the Shares will not be deemed to have been transferred under the Deed of Transfer.’

De beslagleggers – Financial Performance Holdings en Yukos Capital – stelden dat de aandelenoverdracht had te gelden als onttrekking aan het beslag in de zin van art. 198 lid 1 Sr. Zij vorderden in eerste aanleg een verklaring voor recht dat de aandelenoverdracht een *evasion* in de zin van art. 8.3 opleverde en dat Promneftstroy – in verband met de werking van art. 8.4 – geen rechthebbende van de aandelen is (geworden). De rechtbank Amsterdam wees deze vordering af. Zij baseerde zich daarbij met name op de tegenstrijdigheid die zou ontstaan tussen de regels van (materieel) beslagrecht en de regels van (materieel) strafrecht als reeds de enkele overdracht van beslagen aandelen als een strafbare onttrekking zou kunnen worden gekwalificeerd.²⁰ Het gerechtshof Amsterdam wees de vordering daarentegen toe. Het hof stelde voorop dat art. 198 Sr niet beoogt de belangen van de beslaglegger te beschermen, maar strekt tot eerbiediging van een daad van het openbaar gezag.²¹ Dienovereenkomstig zou niet van belang zijn of de beslaglegger door de desbetreffende beschikkingshandeling benadeeld of bevoordeeld is.²² Voor een *gebrek* aan eerbiediging zou vervolgens reeds volstaan dat het beslagen goed wordt vervreemd in weerwil van het beslag; anders dan de rechtbank ziet het hof hier in zoverre geen tegenstrijdigheid dat het feit dat een posterieure vervreemding van aandelen niet aan de beslaglegger kan worden tegengeworpen, niet eraan zou afdoen dat de vervreemder de beslaglegging niet eerbiedigt jegens het openbaar gezag.²³ Dit oordeel hield in cassatie geen stand. De Hoge Raad overwoog in zijn arrest:

‘Art. 198 lid 1 Sr beoogt niet de belangen van de beslaglegger te beschermen, maar strekt tot eerbiediging van een daad van het openbaar gezag. Voor de beantwoording van de vraag of een gedraging aangemerkt moet worden als onttrekken in de zin van die bepaling is niet relevant of de beslaglegger door de gedraging benadeeld – of bevoordeeld – is. Het eigenmachtig beschikken over een beslagen goed kan *niet reeds op zichzelf* – dus ongeacht de omstandigheden van het geval – worden aangemerkt als onttrekken aan het beslag (...). Voor dat laatste is nodig dat blijkt van omstandigheden die meebrengen dat de omvang of werking

¹⁶ HR 29 oktober 1991, ECLI:NL:HR:1991:AD1519, NJ 1992/267.

¹⁷ HR 30 mei 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZD0176, NJ 1995/622, r.o. 6.2-6.3.

¹⁸ HR 10 november 2023, ECLI:NL:HR:2023:1527 (Promneftstroy/Financial Performance Holdings c.s.), r.o. 2.2-2.5.

¹⁹ Te weten in art. 8.1-8.3 van de leveringsakte.

²⁰ Rb. Amsterdam 6 juni 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:3958, JOR 2018/266 m.nt. D.F.H. Stein (Financial Performance Holdings c.s./Promneftstroy), r.o. 4.9.

²¹ Hof Amsterdam 19 april 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:1167, JOR 2022/277 m.nt. A. Steneker (Financial Performance Holdings c.s./Promneftstroy), r.o. 3.3.

²² Hof Amsterdam 19 april 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:1167, JOR 2022/277 m.nt. A. Steneker (Financial Performance Holdings c.s./Promneftstroy), r.o. 3.3.

²³ Hof Amsterdam 19 april 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:1167, JOR 2022/277 m.nt. A. Steneker (Financial Performance Holdings c.s./Promneftstroy), r.o. 3.5.

van de beslaglegging *als daad van het openbaar gezag* wordt beperkt, *bijvoorbeeld door het frustreren, beperken of bemoeilijken van de verhaalsmogelijkheden*. Het oordeel van het hof (...) dat (...) al voldoende is dat de aandelen in weerwil van het beslag zijn vervreemd, geeft dan ook blijk van een onjuiste rechtsopvatting.²⁴

3.2 Enige beschouwingen naar aanleiding van het arrest

Ter duiding van deze kernoverwegingen van de Hoge Raad zouden wij graag een tweetal opmerkingen willen maken. In de eerste plaats kan het arrest in zoverre innoverend worden genoemd dat de Hoge Raad zich voor het eerst in algemene bewoordingen – zij het in negatieve zin – uitlaat over wat heeft te gelden als een ‘onttrekking’ ex art. 198 lid 1 Sr. Van een dergelijke onttrekking is namelijk niet reeds sprake bij de *enkele* vervreemding of bezwaring van een beslagen goed. Daarmee verkiest de Hoge Raad wat A-G Vlas de ‘enge opvatting’ in de literatuur noemt,²⁵ welke opvatting bijkomende omstandigheden vereist om tot een strafbare onttrekking te kunnen concluderen.²⁶ De door het hof aangehangen ‘ruime opvatting’, waarin de enkele beschikkingshandeling *wel* reeds voldoende is,²⁷ wordt daarmee van de hand gewezen. Dit lijkt ons een gelukkige ontwikkeling. Het hof meent de tegenstrijdigheid die anders zou ontstaan tussen het materiële beslag- en het materiële strafrecht te kunnen pareren met de stelling dat de continuering van de verhaalsmogelijkheden van de beslaglegger niet eraan afdoet dat de beslagene het beslag niet heeft geëerbiedigd jegens het openbaar gezag (par. 3.1). Niet alleen ontwijkt het hof daarmee de vraag naar de wenselijkheid van de situatie die zich dan zou voordoen,²⁸ maar ook zou dit een

ongerijmdheid opleveren die het hof zelf niet voor ogen lijkt te hebben gehad. Indien namelijk reeds de enkele beschikkingshandeling strafbaar zou zijn, zou de daaraan ten grondslag liggende titel nietig zijn (art. 3:40 lid 1 of 2 BW).²⁹ Als gevolg hiervan zou de beschikkingshandeling, aangezien aan een van de daarvoor geldende eisen niet is voldaan, niet rechtsgeldig zijn ((art. 3:98 jo.) art. 3:84 lid 1 BW). Dit verdraagt zich niet met ’s hofs eigen stelling dat een ‘vervreemding of bezwaring van een beslagen aandeel (...) (civielrechtelijk) niet absoluut nietig’ zou zijn.³⁰

In de *tweede* plaats lijkt de Hoge Raad met betrekking tot de verhaalspositie van de beslaglegger – om het uit te drukken in de woorden waarmee de rechtbank de bovengenoemde tegenstrijdigheid beschreef – met de ene hand te nemen en met de andere hand te geven.³¹ Hoewel hij, overeenkomstig zijn vaste rechtspraak (althans die van de strafkamer), overweegt dat art. 198 lid 1 Sr in beginsel niet beoogt de belangen van de beslaglegger te beschermen en dat irrelevant is of de beslaglegger door de onderzochte gedraging benadeeld of bevoordeeld is, vermeldt hij dat het te dezen wél relevante gebrek aan eerbiediging van het beslag als daad van het openbaar gezag bijvoorbeeld kan bestaan uit het frustreren, beperken of bemoeilijken van de *verhaalsmogelijkheden*. Deze verhaalsmogelijkheden kunnen ons inziens moeilijk anders worden verstaan dan als een verwijzing naar de *verhaalspositie van de beslaglegger*.³² Wij menen dat het gelukkig is dat de Hoge Raad hier een bepaald

24 HR 10 november 2023, ECLI:NL:HR:2023:1527 (Promneftstroy/Financial Performance Holdings c.s.), r.o. 3.1.3-3.1.4 (curs. YC & HW).

25 Concl. A-G P. Vlas 9 juni 2023, ECLI:NL:PHR:2023:585 (Promneftstroy/Financial Performance Holdings c.s.), par. 2.18.

26 Deze opvatting is met name verkondigd door Bartels, Heyman en Tweehuysen. Zie S.E. Bartels, H.W. Heyman & V. Tweehuysen, *Privaatrecht en strafrecht bij beschikken over vastgoed in weerwil van beslag*, NJB 2016, afl. 33, p. 2364-2371; S.E. Bartels, H.W. Heyman & V. Tweehuysen, *Vastgoedtransacties. Overdracht*, Den Haag: Boom juridisch 2019, p. 391-394. Vgl. ook Machielse, in: Noyon/Langemeijer/Remmeling *Strafrecht*, art. 198 Sr, aant. 3, voetnoot 4, onder verwijzing naar Rb. Rotterdam 14 maart 1933, W. 12639; A. Steneker, annotatie bij Hof Amsterdam 19 april 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:1167, JOR 2022/277 (Financial Performance Holdings c.s./Promneftstroy), par. 2-4. De term ‘eng’ ziet aldus op de reikwijdte van het onttrekkingsbegrip, niet op de mate waarin het mogelijk is beschikkingshandelingen te verrichten met betrekking tot het beslagen goed.

27 Concl. A-G P. Vlas 9 juni 2023, ECLI:NL:PHR:2023:585 (Promneftstroy/Financial Performance Holdings c.s.), par. 2.17. Deze opvatting wordt aangehangen door bijv. concl. A-G J.M. Fokkens 30 mei 1995, ECLI:NL:PHR:1995:3, par. 10; M. den Besten, *Wacht tot het rode licht gedoofd is... Of niet. Herleving van opgeheven beslagen*, Adv.bl. 2009, afl. 2, p. 52-53; T.R.B. de Greve, *De ‘blokkerende’ werking van een beslag en de gevolgen van onttrekking aan beslag*, TvI 2009/10, p. 42.

28 Wij menen dat het feit dat het materiële beslag- en het materiële strafrecht uit de pas lopen, niet reeds op zichzelf tot bepaalde conclusies zou moeten leiden. Vgl. Bartels, Heyman & Tweehuysen 2016, p. 2370; D.F.H. Stein, annotatie bij Rb. Amsterdam 6 juni 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:3958, JOR 2018/266 (Financial Performance Holdings c.s./Promneftstroy), par. 8. Wel kunnen natuurlijk vraagtekens worden geplaatst bij de *wenselijkheid* daarvan in het kader van het onderhavige onderwerp.

29 Aldus terecht A. Steneker, annotatie bij Hof Amsterdam 19 april 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:1167, JOR 2022/277 (Financial Performance Holdings c.s./Promneftstroy), par. 2. Vgl. ook Rb. Amsterdam 6 juni 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:3958, JOR 2018/266 m.nt. D.F.H. Stein (Financial Performance Holdings c.s./Promneftstroy), r.o. 4.9. De titel is dan immers in strijd met een dwingende wetsbepaling: art. 198 lid 1 Sr.

30 Hof Amsterdam 19 april 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:1167, JOR 2022/277 m.nt. A. Steneker (Financial Performance Holdings c.s./Promneftstroy), r.o. 3.5. In een eerder arrest van de Hoge Raad met betrekking tot de onderhavige zaak – HR 13 november 2015, ECLI:NL:HR:2015:3299, JOR 2016/24 m.nt. A. Steneker (Promneftstroy/Yukos c.s.), r.o. 3.5.2 – wordt geïmpliceerd dat de overdracht van de aandelen aan Promneftstroy rechtsgeldig is. Vgl. A. Steneker, annotatie bij Hof Amsterdam 19 april 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:1167, JOR 2022/277 (Financial Performance Holdings c.s./Promneftstroy), par. 2. Meer in algemene zin staat de rechtsgeldigheid van de beschikkingshandeling in de in noot 7 aangehaalde arresten van (de civiele kamer van) de Hoge Raad, als gevolg van de gekozen benadering ten aanzien van de relatief blokkerende werking van verhaalsbeslag, steeds buiten kijf. Het zou op zijn minst merkwaardig zijn als de Hoge Raad de rechtsgeldigheid steeds zonder meer aanneemt, maar nergens van art. 198 lid 1 Sr rept.

31 Rb. Amsterdam 6 juni 2018, ECLI:NL:RBAMS:2018:3958, JOR 2018/266 m.nt. D.F.H. Stein (Financial Performance Holdings c.s./Promneftstroy), r.o. 4.9: ‘Hun betoog [het betoog van Financial Performance Holdings c.s.; YC & HW] komt erop neer dat de wetgever op een en hetzelfde moment met de ene hand (het burgerlijk recht) geeft en met de andere hand (het strafrecht) neemt.’

32 Daarmee lijkt de Hoge Raad aan te sluiten bij de conclusie van de advocaat-generaal. Deze meende namelijk dat de omstandigheid dat het beslagen goed ‘ongestoord en volledig beschikbaar is gebleven voor executie (...) het belang van de beslaglegger [dient], maar (...) ook het belang van het openbaar gezag [raakt]’. Zie concl. A-G P. Vlas 9 juni 2023, ECLI:NL:PHR:2023:585 (Promneftstroy/Financial Performance Holdings c.s.), par. 2.32.

verband tussen de belangen van de beslaglegger en die van het openbaar gezag lijkt te zien. Hoewel wij geenszins betwijfelen dat (middellijke) belemmeringen van de openbare orde en de algemene veiligheid op zichzelf tot strafbaarheid zouden moeten kunnen leiden (par. 2), ontkomen wij niet aan de gedachte dat voor een antwoord op de vraag *of* sprake is van zo'n belemmering, gekeken moet worden naar de belangen van de beslaglegger. Of de beslaglegging als daad van het openbaar gezag niet wordt geëerbiedigd, zou aldus moeten worden beoordeeld in het licht van de gevolgen van de beschikkingshandeling voor het verhaal door de beslaglegger; dit lijkt ons in zoverre onproblematisch dat de daad van het openbaar gezag er niet is omwille van zichzelf, maar plaatsvindt³³ in het kader van dat verhaal.³⁴ Aan het mogelijke bezwaar dat dit juist art. 198 lid 1 Sr in belangrijke mate 'zinledig' zou maken,³⁵ kan ons inziens worden tegemoetgekomen door de door de Hoge Raad bedoelde frustratie et cetera niet te restrictief uit te leggen en in elk geval niet te beperken tot gevallen waarin het beslag komt te *vervallen*. Dat zou het geval zijn wanneer de verkrijger een beroep kan doen op derdenbescherming.³⁶

Overigens kan een beschikkingshandeling – hoewel het beslag door de relatief blokkerende werking in stand blijft – ook in meer feitelijk opzicht de verhaalsmogelijkheden van de beslaglegger negatief beïnvloeden. Neem bijvoorbeeld de situatie dat een beslagen goed is overgedragen aan een derde. Het beslag blijft weliswaar op het overgedragen goed rusten, maar voor de tenuitvoerlegging van het beslag moet de beslaglegger het beslag 'overbetekenen' aan de verkrijger (art. 435 lid 2 Rv). De verkrijger wordt bij uitwinning van het goed ook gesubrogeerd in de vordering van de beslaglegger op de beslagene (art. 6:150 aanhef en sub a BW), waardoor de beslaglegger jegens hem mogelijk bepaalde verplichtingen in acht moet nemen

(art. 6:154 BW).³⁷ Deze omstandigheden maken ons inziens echter niet reeds *op zichzelf* dat sprake is van een frustratie, beperking of bemoeilijking van de verhaalsmogelijkheden van de beslaglegger. De hier vermelde gevolgen van de overdracht van het beslagen goed voor de beslaglegger zijn immers het 'logische' gevolg van het toestaan door de wetgever van een dergelijke overdracht. Hoewel de Hoge Raad hieraan niet expliciet aandacht besteedt, zijn wij van mening dat deze – voor de beslaglegger weliswaar nadelige – gevolgen niet de conclusie rechtvaardigen dat sprake is van de in art. 198 lid 1 Sr strafbaar gestelde gedraging. Als dat *wel* zo zou zijn, zou het per saldo immers weer erop neerkomen dat reeds de enkele overdracht van een beslagen goed in strijd komt met art. 198 lid 1 Sr. Dat is volgens de Hoge Raad nu net niet het geval en zou het door hem geformuleerde uitgangspunt in grote mate zinledig maken.³⁸

Het voorgaande leert ons dat de Hoge Raad in Promneftstroy/Financial Performance Holdings c.s. nader heeft verduidelijkt wanneer sprake is van een strafbare onttrekking in de zin van art. 198 lid 1 Sr. Door de afwijzing van de zogeheten 'ruime opvatting' is duidelijk dat de *enkele* vervreemding of bezwaring van een beslagen goed als zodanig nog geen strafbare onttrekking oplevert. Daarvoor zijn aanvullende omstandigheden vereist en bij de beoordeling daarvan kan de rechter betrekken of de beschikkingshandeling leidt tot het frustreren, beperken of bemoeilijken van de verhaalsmogelijkheden van de beslaglegger. De vraag rijst hoe de eventueel bij een vervreemding of bezwaring betrokken notaris in dit kader moet handelen.

4 De rol van de notaris

4.1 Inleidende opmerkingen

Bij de levering van aandelen en registergoederen komt de notaris in beeld. Voor de overdracht van aandelen is – zoals al eerder naar voren kwam – immers vereist een daartoe bestemde, ten overstaan van een in Nederland standplaats hebbende notaris verleden akte waarbij de betrokkenen partij zijn (art. 2:86 lid 1 BW voor aandelen in een naamloze vennootschap en art. 2:196 BW voor aandelen in een besloten vennootschap). Voor de overdracht van de meest voorkomende categorie registergoederen – onroerende zaken – is voor de levering een daartoe bestemde, tussen partijen opgemaakte notariële akte vereist, gevolgd door de inschrijving daarvan in de daartoe bestemde openbare registers (art. 3:89 lid 1 jo. art. 3:10 BW). Het is de vraag in hoeverre de notaris zijn medewerking mag – of zelfs moet – verlenen indien hem wordt gevraagd een leveringsakte te passeren ten aanzien van aandelen dan wel onroerende zaken waarop beslag rust. De notaris heeft in ieder

33 Dit 'plaatsvinden' is natuurlijk, om redenen van openbare orde en in het bijzonder het voorkomen van eigenrichting, verplicht. Zie Van der Kwaak, in: GS Rechtsvordering, Boek 2 Rv, aant. 2.

34 Dit doet ons inziens geen afbreuk aan de eerdergenoemde vaste rechtspraak dat art. 198 lid 1 Sr niet beoogt de belangen van de beslaglegger te beschermen: dat het beslag als daad van het openbaar gezag niet wordt geëerbiedigd *wanneer* de belangen van de beslaglegger in het geding zijn, wil niet zeggen dat art. 198 lid 1 Sr (primair) *beoogt* die belangen te beschermen. Overigens heeft Stein 2018, p. 451-454, aan de hand van de wetsgeschiedenis laten zien dat art. 198 Sr mede een strafbepaling in zich bergt die het niet van het regeringsontwerp tot Sr heeft geschopt, maar die wel degelijk beoogde de belangen van de beslaglegger te beschermen. Vgl. ook H.J. Snijders, annotatie bij HR 2 december 1994, ECLI:NL:HR:1994:AK1321, NJ 1995/746, par. 8 (S.D.M./'s-Gravenhage); Bartels, Heyman & Tweehuysen 2016, p. 2369.

35 Den Besten 2009, p. 52.

36 Dat het al dan niet aanwezig zijn van derdenbescherming *op zichzelf* doorslaggevend is voor strafbaarheid, lijkt ons onwenselijk. Niet voor alle goederen bevat Rv immers een derdenbeschermingsbepaling. Aldus zou een tweedeling ontstaan tussen beschikkingshandelingen met betrekking tot goederen die zo'n bepaling kennen (bijv. roerende niet-registerzaken: art. 453a lid 2 Rv) en die met betrekking tot goederen die zo'n bepaling niet kennen (bijv. aandelen), terwijl kan worden betwijfeld of de in het geding zijnde gedragingen naar hun aard wel verschillend zijn. Vgl. concl. A-G T. Spronken 5 maart 2019, ECLI:NL:PHR:2019:201, par. 5.17-5.25.

37 Zie ook M.A. Heilbron, Retentierecht en uitwinning (diss. Nijmegen; Onderneming en Recht nr. 110), Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 298-300. Vgl. ook par. 4.2.

38 Vgl. A. Steneker, annotatie bij HR 10 november 2023, ECLI:NL:HR:2023:1527, JBP 2024/10 (Promneftstroy/Financial Performance Holdings c.s.), par. 3-5.

geval een onderzoeksplicht inzake de rechtstoestand van de goederen en dient de partijen – met name de beoogd verkrijger – in het kader van zijn zorgplicht te informeren dat beslag rust (en blijft rusten) op de over te dragen zaak.³⁹ Vaak zal de verkrijger de levering dan willen uitstellen, nu veelal bij in ieder geval de verkoop van onroerende zaken wordt afgesproken dat deze onder meer vrij van beslag worden geleverd.⁴⁰ In het geval dat de verkrijger – zoals in het in deze bijdrage centraal staande arrest – geen bezwaar heeft tegen de levering van het beslagen goed, rijst de vraag of de notaris daaraan wel mag meewerken.⁴¹

4.2 Ministerieplicht versus dienstweigering, mede in het licht van het Novitaris-arrest

Op grond van art. 2 lid 1 Wet op het notarisambt (Wna) is de belangrijkste taak van de notaris het verlijden van authentieke akten in onder meer de gevallen waarin een partij dat van hem verlangt.⁴² Nu de notaris op grond van zijn domeinmonopolie als enige krachtens de wet bevoegd is om leveringsakten te verlijden, is het voor het goede verloop van het rechtsverkeer belangrijk dat eenieder in beginsel ook toegang heeft tot en recht heeft op notariële medewerking voor dergelijke rechtshandelingen. Mede om die reden is in art. 21 lid 1 Wna de zogenoemde ministerieplicht voor de notaris opgenomen: de notaris is als hoofdregel verplicht de door een partij verlangde

werkzaamheden te verrichten.⁴³ Dit is slechts anders wanneer hij zijn dienst moet weigeren op grond van art. 21 lid 2 Wna:

‘De notaris is verplicht zijn dienst te weigeren wanneer naar zijn redelijke overtuiging of vermoeden de werkzaamheid die van hem verlangd wordt leidt tot strijd met het recht of de openbare orde, wanneer zijn medewerking wordt verlangd bij handelingen die kennelijk een ongeoorloofd doel of gevolg hebben of wanneer hij andere gegronde redenen voor weigering heeft.’⁴⁴

Deze dienstweigeringsgronden zijn ruim en algemeen geformuleerd. Het is dan ook de vraag of de levering van een beslagen aandeel of onroerende zaak daaronder valt. Op het eerste gezicht lijkt dat niet het geval te zijn. Uit de jurisprudentie van de Hoge Raad blijkt echter duidelijk dat de notaris bij zijn ambtsverrichtingen ook rekening moet houden met de belangen van anderen dan de direct bij de rechtshandeling betrokken partijen (‘derden’). Daarbij is een onderscheid gemaakt tussen derden met en derden zonder een concreet recht.⁴⁵ Bij de levering van een beslagen goed is de beslaglegger een derde met een concreet recht; hij heeft immers beslag gelegd en is niet als partij bij de leveringsakte betrokken. Dat recht heeft een zekere mate van bescherming nodig. Vanzelfsprekend vervalt het beslag door de levering en overdracht van beslagen aandelen dan wel onroerende zaken aan de verkrijger niet, maar de beslaglegger kan wel te maken krijgen met een nieuwe eigenaar die het beslag en de wellicht daarop volgende executie feitelijk kan frustreren door bijvoorbeeld de onroerende zaak te beschadigen.⁴⁶ Bij aandelen op naam is fysieke beschadiging niet mogelijk, maar kan men denken aan de situatie dat de verkrijger de aandelen weer overdraagt aan een buitenlandse rechtspersoon, hetgeen het effectueren van het gelegde beslag veel lastiger kan maken. Ook kan worden gedacht aan de situa-

39 De zorgplicht jegens de betrokken partijen vindt haar grondslag in art. 17 lid 1 Wna en (art. 16 Wna jo.) art. 7:401 BW. Ook in de jurisprudentie van de Hoge Raad is zij meermaals tot uitdrukking gebracht (bijv. HR 28 september 1990, ECLI:NL:HR:1990:AC0095, NJ 1991/473 m.nt. E.A.A. Luijten onder NJ 1991/474 (Cezet/Credit Lyonnais), r.o. 3.3). Zie B.C.M. Waaijer, Wiens brood men eet, diens woord men spreekt? Over de verhouding: notaris, overheid en publiek belang (Ars Notariatus nr. 164), Deventer: Wolters Kluwer 2017, p. 15-31; L.H. Rammeloo & M.C.J. Höfelt, Notariaat, in: R.L. Herregodts & M.L. Bating (red.), Handboek tuchtrecht, Den Haag: Boom juridisch 2022, p. 240-242. Zie voor registergoederen ook expliciet art. 11 lid 1 Verordening beroeps- en gedragsregels 2011 van de KNB.

40 W.G. Huijgen, Koop en verkoop van onroerende zaken (Mon. Privaatrecht nr. 9), Deventer: Wolters Kluwer 2022, p. 76. In dat geval wordt in de praktijk in de regel eerst geprobeerd het beslag op te heffen en wordt pas nadien tot levering overgegaan. De dienstverlening wordt dan tijdelijk opgeschort. De notaris zal in algemene zin immers liever niet meewerken aan de levering van beslagen goederen, gelet op het aansprakelijkheidsrisico voor eventuele schade die de verkrijger lijdt (E.M. Tjon-En-Fa & C.M. Reijnen, Beslag op onroerende zaken; de rechtsgevolgen van een tijdelijke opheffing, MvV 2008, afl. 10, p. 243). Ook is bijv. denkbaar dat de beoogd verkrijger de beslagen goederen koopt onder de ontbindende voorwaarde van tijdige opheffing van het beslag dan wel executie door de beslaglegger.

41 In de bestaande goederenrechtelijke en notariële literatuur is daarover weinig te vinden. Ook (tuchtrechtelijke) jurisprudentie over een dergelijke situatie hebben wij niet kunnen vinden. Zie ook Bartels, Heyman & Tweehuysen 2016, p. 2371. Wij merken nog op dat het in de leveringsakte opnemen van de in par. 3.1 besproken bepalingen niet nodig is en weinig meerwaarde heeft; vgl. D.M.H. de Leeuw, Overdracht van beslagen goederen: wanneer is sprake van onttrekking aan het beslag in de zin van artikel 198 Sr? Annotatie bij HR 10 november 2023, ECLI:NL:HR:2023:1527, Bb 2024, afl. 2, p. 17.

42 Leveringsakten zijn op grond van art. 156 lid 2 Rv authentieke akten als deze in de vereiste vorm – dat wil zeggen: overeenkomstig de in de Wna en eventueel in de Kadasterwet neergelegde vereisten – door de notaris worden opgemaakt.

43 B.C.M. Waaijer, Melis. De Notariswet, Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 13-14 en 44.

44 Terzijde merken wij op dat de notaris sinds 2012 een verzoek van een partij onder voorwaarden ook kan doorverwijzen naar een andere notaris (art. 21 lid 3 en 4 Wna). Daarnaast zijn aanvullende dienstweigeringsgronden te vinden in art. 21 lid 5 Wna jo. art. 6 Verordening beroeps- en gedragsregels 2011 van de KNB. Zie nader T.F.H. Reijnen, De ministerieplicht van de notaris is niet onbegrensd, WPNR 2018, afl. 7181, p. 161-163.

45 M.J.A. van Mourik, Notaris, rechtszekerheid en derden, in: S.E. Bartels e.a. (red.), Vertrouwen in het burgerlijke recht. Liber amicorum prof. mr. S.C.J.J. Kortmann (Onderneming en Recht nr. 100), Deventer: Wolters Kluwer 2017, p. 337-354; Melis/Waaijer 2019, p. 57-71. Van betrokken derden zonder concreet recht is in situaties zoals in deze bijdrage geen sprake; wij gaan daarop dan ook niet verder in. Zie daarover nader HR 23 december 1994, ECLI:NL:HR:1994:AD2277, NJ 1996/627; HR 23 december 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC1590, NJ 1996/628; HR 15 december 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1801, NJ 1996/629 m.nt. W.M. Kleijn (Tilburgse hypotheekbank-arresten).

46 Vgl. Bartels, Heyman & Tweehuysen 2016, p. 2369. Zie voor andere problemen waar de beslaglegger na overdracht mogelijk tegenaan kan lopen A. van Loon, Vervreemding in weerwil van een verhaalsbeslag: hoe ver moet de bescherming van de beslaglegger gaan?, NTBR 2012, afl. 3, p. 95-103. Wij merken terzijde op dat bij roerende zaken de goederen ook feitelijk kunnen ‘verdwijnen’ door overdrachten aan stromannen, waarover nader Den Besten 2009, p. 53.

tie dat de verkrijger van beslagen aandelen certificaten van deze aandelen uitgeeft.⁴⁷ Hoewel ook daardoor het beslag op de aandelen niet vervalt, kan deze certificering een waardedrukend effect hebben op de onderliggende aandelen.⁴⁸ Dit kan dan uiteraard nadelig zijn voor de beslaglegger die zich na executie slechts kan verhalen op de lagere verkoopopbrengst van de aandelen.⁴⁹

In het Novitaris-arrest uit 2015 heeft de Hoge Raad middels een stappenplan uiteengezet aan de hand waarvan getoetst moet worden wanneer het recht van een derde met een concreet recht tot dienstweigeren dient te leiden.⁵⁰ In zijn kernoverweging overweegt de Hoge Raad daaromtrent het volgende:

‘Indien de notaris aanleiding heeft te vermoeden dat sprake is van rechten van derden ter zake van het goed waarop de gevraagde dienstverlening betrekking heeft, dient hij daarover met partijen te overleggen en zo nodig nader onderzoek te doen, teneinde zich een oordeel te vormen over de vraag of het recht van de derde een beletsel behoort te vormen voor de beoogde levering of bezwaring. Van een zodanig beletsel is sprake indien de beoogd verkrijger geen rechtmatig belang heeft bij de levering of bezwaring, hetgeen het geval is indien het recht van de derde door een wettelijke regel als het sterkere recht wordt aangewezen, of indien de beoogd verkrijger onrechtmatig jegens de derde zou handelen door levering of bezwaring te verlangen. Voor dat laatste is niet voldoende dat de vervreemder met de levering of bezwaring wanprestatie pleegt jegens een derde.’⁵¹

Het is wel de vraag of de hierboven weergegeven Novitaris-norm wel van toepassing is op het recht van de beslaglegger. Beslag dient immers in de regel tot tenuitvoerlegging of tot bewaring van een recht (vgl. par. 2) en is als zodanig geen vermo-

gensrecht als bedoeld in art. 3:6 BW.⁵² Niettemin ligt het ons inziens voor de hand om de Novitaris-norm ook hierop van toepassing te laten zijn, nu de rechtspositie van de beslaglegger in de kern vergelijkbaar is met die van een derde met een ander concreet recht, zoals een recht op levering of een voorkeursrecht. Bovendien stelt de Hoge Raad in het arrest niet de eis dat het recht van de derde een goederen- of verbintenisrechtelijk recht dient te zijn. Dat dit in de meeste gevallen wel zo zal zijn, doet hieraan niets af. In dit verband wijzen wij er ook nog op dat de Hoge Raad in 2017 heeft overwogen dat de Novitaris-norm een algemene norm weergeeft ter zake van de medewerking van een notaris aan handelingen van zijn cliënten die de belangen van derden schaden. ‘Die norm is een uitwerking van art. 21 lid 2 Wna en bouwt voort op eerdere rechtspraak’, aldus de Hoge Raad.⁵³ Nu duidelijk is dat de beslaglegger in dit kader een concreet belang heeft, is de toepasselijkheid daarmee ons inziens gegeven.

Indien het recht van de beslaglegger door een wettelijke regel als een sterker recht wordt aangewezen dan het recht op levering van de beoogd verkrijger, dient de notaris zijn dienst te weigeren. Hetzelfde geldt indien de beoogd verkrijger jegens de beslaglegger onrechtmatig handelt in de zin van art. 6:162 BW.⁵⁴ Ook in dat geval dient de notaris zijn dienst te weigeren, tenzij de beslaglegger verklaart geen bezwaar te hebben tegen de levering.⁵⁵ Volgens de heersende leer in de literatuur ziet de eerste categorie vooral op sterkere rechten in de zin van art. 3:298 BW (botsende rechten op levering) dan wel op de *Vormerkung* van art. 7:3 BW.⁵⁶ Daarvan is bij het recht van de beslaglegger duidelijk geen sprake. Er is ook geen andere wettelijke regel die het recht van de beslaglegger als het sterkere recht aanwijst. Sterker nog: civielrechtelijk is het overdragen van beslagen goederen als uitgangspunt toegestaan. Ook zal het zich niet snel voordoen dat de beoogd verkrijger onrechtmatig handelt jegens de beslaglegger. Daarvoor pleit ook dat het beslag op grond van de wet en jurisprudentie aan de overgedragen zaak blijft ‘kleven’ (par. 2). Het voorgaande betekent dan ook dat de notaris een beslagen goed kan leveren aan de verkrijger indien de beoogd verkrijger van het beslag op de

47 Asser/Van Olffen & Rensen 2-IIa 2024/319; Asser/Van Solinge & Nieuwe Weme 2-IIb 2019/657. Zie over certificering in algemene zin D.F.M.M. Zaman & M.A.M. van Steensel (red.), *Rondom certificaten van aandelen* (Ars Notarius nr. 173), Deventer: Wolters Kluwer 2020.

48 Het voert te ver om dit voor deze bijdrage verder uit te werken. Zie nader – met verwijzingen – D.F.M.M. Zaman, *De vermogenswaarde van certificaten van aandelen versus de onderliggende aandelen*, WPNR 2022, afl. 7366, p. 293-296 (hierna: Zaman 2022a); D.F.M.M. Zaman, *Over waardeverschillen tussen aandelen en certificaten van aandelen*, in: M.A. Verbrugh e.a. (red.), *Eindeloos getob. Liber amicorum Kid Schwarz* (Instituut voor Ondernemingsrecht nr. 125), Deventer: Wolters Kluwer 2022, p. 73-86. Het gelede beslag strekt zich niet automatisch uit over de (nieuwe) certificaten.

49 Wel kan de certificering door de nieuwe aandeelhouder mogelijk onrechtmatig zijn jegens de beslaglegger. Ook kan sprake zijn van paulianeus handelen (art. 3:45 BW). Zie de behandelde jurisprudentie bij Zaman 2022a, p. 295. Dit is echter niet altijd het geval; voor certificering kunnen immers gerechtvaardigde motieven bestaan. Zie Asser/Van Solinge & Nieuwe Weme 2-IIb 2019/658.

50 HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:831, NJ 2015/479 m.nt. S. Perrick (Novitaris), r.o. 3.4.1-3.4.6. Zie ook S. Perrick, *De ministerieplicht van de notaris wordt door de Hoge Raad gefundeerd op de civielrechtelijke positie van zijn cliënt*, MvV 2015, afl. 12, p. 355-361.

51 HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:831, NJ 2015/479 m.nt. S. Perrick (Novitaris), r.o. 3.4.4 (curs. YC & HW).

52 H.J. Snijders & E.B. Rank-Berenschot, *Goederenrecht* (Burgerlijk Recht nr. 2), Deventer: Wolters Kluwer 2022, p. 601-602; Asser Procesrecht/Steneker 5 2019/1. Vgl. ook D.J. van der Kwaak, *Het rechtskarakter van het beslagrecht* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1990, p. 3-4.

53 HR 10 november 2017, ECLI:NL:HR:2017:2850, NJ 2018/192 m.nt. S. Perrick, r.o. 4.2.2.

54 Daarbij geldt dat de enkele wanprestatie die de vervreemder zou plegen jegens de derde onvoldoende is voor het aannemen van onrechtmatigheid; vgl. HR 17 mei 1985, ECLI:NL:HR:1985:AG5024, NJ 1986/760 m.nt. W.M. Kleijn (Curaçao/Boyé).

55 HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:831, NJ 2015/479 m.nt. S. Perrick (Novitaris), r.o. 3.4.6.

56 Zie onder meer Perrick 2015, p. 357; W.G. Huijgen, *Een belangrijk arrest voor het notariaat*, JBN 2015, afl. 7-8, p. 5; Melis/Waaijer 2019, p. 62; Van Es, in: *GS Vermogensrecht*, art. 3:89 BW, aant. 8.8.2. Anders: L.M. de Hoog, *De prioriteitsregel in het vermogensrecht* (diss. Leiden; Ars Notarius nr. 167), Deventer: Wolters Kluwer 2018, p. 243-249.

hoogte is, tegen de levering geen bezwaar maakt en niet onrechtmatig handelt jegens de beslaglegger.⁵⁷

Wel is denkbaar dat de notaris alsnog op een andere grond dienst moet weigeren. Op grond van het hierboven weergegeven art. 21 lid 2 Wna moet de notaris immers zijn dienst weigeren indien de door hem verrichte werkzaamheid leidt tot *strijd met het recht*.⁵⁸ Indien de levering van een beslagen aandeel of onroerende zaak leidt tot een strafbare onttrekking in de zin van art. 198 lid 1 Sr, moet de notaris zijn dienst weigeren. De notaris mag immers niet meewerken aan de totstandkoming van rechtshandelingen die leiden tot strafbare feiten.⁵⁹ Ook levert een schending van art. 198 lid 1 Sr een civielrechtelijke onrechtmatige daad op.⁶⁰ Nu de notaris in beginsel ook niet mag meewerken aan rechtshandelingen waardoor een onrechtmatige daad in het leven wordt geroepen,⁶¹ staat buiten twijfel dat in deze situatie dienstweigeren geboden is. Is bij de levering en overdracht van beslagen aandelen of onroerende zaken geen sprake van een strafrechtelijke onttrekking in de zin van art. 198 lid 1 Sr, dan dient de notaris zijn dienst te verlenen, tenzij de beoogd verkrijger onrechtmatig handelt jegens de beslaglegger. Daarvan zal in de regel niet snel sprake zijn.⁶²

5 Conclusie

In deze bijdrage hebben wij, naar aanleiding van het recente arrest van de Hoge Raad inzake Promneftstroy/Financial Performance Holdings c.s., stilgestaan bij het verrichten van beschikkingshandelingen ten aanzien van beslagen goederen. Op grond van Rv zijn dergelijke handelingen mogelijk, maar deze mogelijkheid wordt door art. 198 lid 1 Sr in zoverre beperkt dat een beschikkingshandeling die een ‘onttrekking’ aan het beslag oplevert, strafbaar is. Uit het genoemde arrest blijkt duidelijk dat het verrichten van een beschikkingshandeling ten aanzien van een beslagen goed *als zodanig* nog geen strafbare onttrekking oplevert. Daarvoor zijn bijkomende omstandigheden vereist. Indien door de beschikkingshandeling de verhaalsmogelijkheden van de beslaglegger worden gefrustreerd,

beperkt of bemoeilijkt, is dit een aanwijzing voor overtreding van art. 198 lid 1 Sr. Doorslaggevend is dit echter niet. Het hangt immers uiteindelijk af van een beoordeling van alle omstandigheden van het geval.

In dit kader hebben wij ook aandacht besteed aan de rol van de notaris die betrokken is bij de vervreemding of bezwaring van een beslagen goed. Hij dient op grond van zijn ministerieplicht zijn medewerking aan het verlijden en passeren van leveringsakten te verlenen, tenzij hij op grond van art. 21 lid 2 Wna een gegronde reden tot dienstweigeren heeft. Uit de jurisprudentie van de Hoge Raad – en de notariële tuchtrechter – volgt dat de notaris een zorgplicht heeft jegens zowel de partijen bij de leveringsakte als eventueel daarbij betrokken derden, zoals een beslaglegger die beslag heeft gelegd op het te leveren goed. Op grond van de Novitaris-norm dient de notaris zijn dienst slechts te weigeren indien de beoogd verkrijger onrechtmatig handelt jegens de beslaglegger. Dat is gelet op de daarvoor in de rechtspraak ontwikkelde beoordelingsmaatstaf niet snel het geval. De notaris zal zijn dienst ook moeten weigeren indien de levering van een beslagen goed leidt tot een strafbare onttrekking in de zin van art. 198 lid 1 Sr. Het is aan de notaris om daarover een oordeel te vellen. Daarbij geldt voor beide toetsen wel dat de notaris slechts een globaal oordeel kan en hoeft te vormen; het uiteindelijke oordeel is eventueel aan de rechter.

⁵⁷ Gelet op het voor de notaris beschikbare beperkte instrumentarium voor een diepgaand feitenonderzoek kan hij zich slechts een globaal oordeel vormen over dit laatste aspect. Het uiteindelijke oordeel is dan ook altijd aan de rechter. Zie HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:831, NJ 2015/479 m.nt. S. Perrick (Novitaris), r.o. 3.4.5. Dit geldt ons inziens ook voor de beoordeling door de notaris of art. 198 lid 1 Sr wordt overtreden.

⁵⁸ Het begrip ‘recht’ in art. 21 lid 2 Wna ziet op het recht in brede zin; vgl. Melis/Waaijer 2019, p. 45-46. Zie ook Kamerstukken II 1993/94, 23706, nr. 3, p. 25-26 (MvT) over art. 18 van het conceptwetsvoorstel Wna (later verplaatst naar het huidige art. 21 Wna).

⁵⁹ Zo ook terecht Bartels, Heyman & Tweehuysen 2016, p. 2364.

⁶⁰ HR 2 december 1994, ECLI:NL:HR:1994:AK1321, NJ 1995/746 m.nt. H.J. Snijders (S.D.M./’s-Gravenhage), r.o. 3.3.3; Tuil 2009, p. 395.

⁶¹ Vgl. in het kader van de Novitaris-problematiek Melis/Waaijer 2019, p. 63-64, alsmede (in de context van de geheimhoudingsplicht) p. 305.

⁶² Vgl. S.E. Bartels, annotatie bij HR 10 november 2023, ECLI:NL:HR:2023:1527, JOR 2024/54 (Promneftstroy/Financial Performance Holdings c.s.), par. 4. Hij schrijft daar terecht: ‘Thans is duidelijk dat het de rechthebbende en notaris (in beginsel) vrijstaat om mee te werken aan de vestiging van een hypotheekrecht of ander beperkt recht op een beslagen registergoed.’ Hetzelfde geldt uiteraard voor de vervreemding daarvan.